

Lletres

Josep Vergés i els gironins de *Destino*

J. Víctor Gay

(name first in Roman Capitals)
VERGES Jp

(Print
sign name
characters).

Retrat
de Josep Vergés
en el passaport
de 1936, l'any
de la seva estada
a Anglaterra
i de la preparació
del primer
Destino.

En aquestes frases del veterà periodista barceloní s'intueix el secret de l'èxit de la trajectòria personal i empresarial de l'editor palafrugellenc. I el secret no és altre que saber-se envoltar de gironins, com ell mateix. La pertença del senyor Vergés –encertat tractament que li dedica Francesc de Carreras: «Per a mi Josep Vergés sempre serà el "senyor Vergés"; emprant mots d'ahir, un senyor, i amb mots d'avui, un tipus legal»(1)– ha generat un seguit de comentaris i escrits amb polèmica inclosa. Xavier Pericay, traductor dels *Dieteris* de Pla al castellà, ha assenyalat l'absència de l'entrada de l'editor en la *Gran enciclopèdia catalana*. També la sistemàtica marginació de Vergés en el reconeixement públic de la Creu de Sant Jordi. Josep Vergés fill ho va recordar amb una frase de Pla en una carta adreçada al seu pare: «En aquest país la gent tolera la mediocritat. No passa d'aquí». Deixant de banda les consideracions, totes legítimes, s'ha fet evident la forta personalitat del senyor Vergés com a «editor emblemàtic d'una generació gloriosa»(2), com a «persona d'un extraordinari sentit comú i molt realista»(3), i també: «una persona que com un nou Diògenes anava amb una llanterna tot cercant qui pogués aportar quelcom de nou i interessant»(4).

Josep Pla, Joan Teixidor i Xavier Montsalvatge van ser tres peces clau per fer realitat el nou *Destino*

«Era, en Vergés, un empresari doblat d'intel·lectual. Un empelt sense el qual no hauria viscut tan llargament *Destino* i, per tant, tampoc l'editorial ni l'obra d'en Pla. Era complicat disciplinar en Pla. Però en Vergés era també de Palafrugell»

Carles Sentís

Diari *Avui*, 29-07-2001

L'editor de *Destino*

De les moltes facetes que poden reflectir la trajectòria d'aquest palafrugellenc, cal recordar especialment la seva tasca d'editor del setmanari *Destino*. La singularitat d'aquesta publicació ja ha merescut, que sapiguem, una tesi doctoral.⁽⁵⁾ En tot cas, per entendre la posició d'un ampli sector del món intel·lectual català i de la burgesia del país durant els anys de la dictadura del general Franco, cal llegir (o rellegir) *Destino*.

Com va ser possible aquella publicació i qui la va fer possible? Una resposta vàlida a ambdues qüestions seria: el senyor Vergés. Efectivament, aquest palafrugellenc, forjat inicialment en el sector surer, anglòfil conseqüent amb l'educació rebuda, francòfil cultural i obligat a deixar el seu país per salvar la pell en aquell estiu de sang de 1936 i passat pel sedàs de l'anomenada «Espanya nacional», retornà el 1939 a Catalunya, on volia seguir editant el setmanari *Destino*.

És sabut que la publicació va néixer a Burgos, aquella ciutat de la Castella profunda, esdevinguda «capital de la croada». Responia a la iniciativa d'un grup de falangistes catalans. A Burgos es publicaren els cent primers números del setmanari (el primer aparegué el 6 de març de 1937). Portaveu de la tímida Falange catalana, amb el definitiu subtítol «Política de

unidad», precisament el número 100 coincí amb la caiguda de Barcelona, el 26 de gener de 1939.

Josep Vergés retornà a Catalunya, on pensava seguir fent *Destino*, que seria «una revista anglesa, escrita en castellà per a lectors catalans»⁽⁶⁾. Per aconseguir-ho s'envoltà d'un petit grup de fidels col·laboradors, molts dels quals eren amics seus amb les mateixes arrels. Van ser els gironins de *Destino*.

De Burgos a Barcelona

Una vegada arribat a Barcelona, Josep Vergés va haver d'acceptar que el director del setmanari fos inicialment Ignasi Agustí, que ja ho era a Burgos. Es tractava d'un periodista que havia evolucionat ideològicament des de posicions properes a la Lliga (publicava a *La Veu de Catalunya* i *L'Instant*) fins a alinear-se amb el falangisme, després d'haver de fugir de Catalunya en un vaixell alemany perseguit pels escamots anarquistes. Arribat a Burgos esdevingué el segon director del setmanari i, «quan *Destino* es va replantejar a Barcelona, Agustí va ser el director lògicament proposat».⁽⁷⁾

Però Vergés volia un equip més identificat amb les seves idees i el seu model periodístic.

Tres gironins van ser peces clau per fer realitat el projecte: Josep Pla, Joan Teixidor i Xavier Montsalvatge.

La llarga relació entre Josep Vergés i Josep Pla ha estat a bastament descrita i en dona testimoni l'única obra que l'editor va publicar en qualitat d'autor, *Imatge de Josep Pla*, volum 45 de l'obra completa de Pla.

És conegut el fitxatge de l'escriptor de Llofriu per part del seu amic de Palafrugell. «Pla va ser tot un encert de Vergés, ja que va esdevenir un dels senyals d'identitat

de *Destino* i va influir, a més, poderosament en l'empresari».⁽⁸⁾

L'encontre va tenir lloc al passeig de Gràcia: «Vergés li explica el projecte d'editar la revista. Li demana que hi col·labori. Pla diu que sí, però afegeix: "Deus pagar poc". "El que puc", li contesta Vergés. Al cap d'un mes, Pla tramet el primer escrit, així comença una col·laboració que comprèn més de dos mil articles, i que va continuar fins que Pla va deixar la revista».⁽⁹⁾ El que explica l'autor de l'article és que una vegada Vergés s'havia venut el setmanari, Pla seguia enviant els originals al seu amic i no pas al nou director.

El paper de Pla a *Destino* va anar molt més enllà del que correspon a un col·laborador important. Manuel Jiménez de Parga, també molt vinculat al setmanari, no dubta a assenyalar: «Pla era més perillós que el ministeri d'Informació i Turisme, per la influència que tenia sobre Vergés».

Un altre gironí clau en la vida de *Destino* va ser l'olotí Joan Teixidor. Amic dilecte de Vergés i exquisit poeta, l'editor el va avalar políticament juntament amb Xavier Montsalvatge, el març de 1939. Aquest gest va suposar per als avaladors que fossin expulsats com a militants de Falange, a la qual s'havien afiliat a Burgos.

Joan Teixidor va ser la veritable eminència grisa en l'organització tècnica i administrativa del setmanari, i especialment de l'editorial, que, amb la seva gestió i els encerts de Vergés en descobrir nous escriptors, assolí una gran volada. Possiblement aquesta tasca de Teixidor ha quedat una mica a l'ombra, darrere d'altres aspectes directament relacionats amb el contingut de la revista, a la qual va aportar també valuoses col·laboracions llibertàries. Però si la publica-

Part de l'equip que feia *Destino* els anys 40. D'esquerra a dreta, Josep Vergés, Ignasi Agustí, Josep Pla, Manuel Brunet i Néstor Luján.

ció apareixia el dia corresponent i era en els llocs de venda i distribució i es pagaven —austerament però puntualment— els col·laboradors, es garantia el subministrament de paper i la impremta tenia els originals quan convenia, era mercès a la gestió eficaç de Teixidor.

Tenim també l'únic gironí que ha dirigit el setmanari, Xavier Montsalvatge i Bassols, que va assumir aquesta responsabilitat des de l'abril de 1969 fins al maig de 1975, és a dir, des del moment en què Néstor Luján va ser processat pel sinistre Tribunal d'Ordre Públic i fins que Vergés vengué la publicació.

Llorenç Gomis ens descriu el paper de Montsalvatge: «El gran músic i amic de Vergés portava la batuta de la confecció del setmanari». (10) Quatre anys abans d'aquestes paraules el mateix autor deia: «El director, Xavier Montsalvatge, impassible, compaginava la revista davant un faristol; mostrava com un compositor pot posar ordre en un setmanari». (11)

El paper de Montsalvatge, diferent d'altres fidels, com Pla, també va incloure moltes de les informacions de música clàssica. Però sens dubte la seva empremta més singular va ser la compaginació del setmanari molt abans de l'aparició dels dissenyadors d'avui dia, i que va fer de *Destino* una publicació amb per-

sonalitat i imatge úniques, malgrat que ens puguin semblar desfasades.

La fidelitat d'aquests gironins al setmanari i concretament al seu editor va ser total des del primer número fet a Barcelona, al costat d'altres col·laboradors —Joan Ramon Masoliver, Néstor Luján, els germans Eugeni i Santiago Nadal (en memòria del primer es va crear el premi de novel·la)—, però els puntals gironins hi van ser fins al dia en què Josep Vergés, «en ús del seu perfecte dret vengué *Destino*», en paraules de Pla. El fenomen periòdic d'aquest setmanari va ser fruit de la voluntat i feina de Josep Vergés i els seus amics de Girona.

Més gironins a *Destino*

En aquesta etapa barcelonina de la publicació el senyor Vergés incorporà més noms de Girona o gironins d'adopció. Hi tenim Jaume Vicens Vives, que hem localitzat darrere el pseudònim Lorenzo Guillén, i Manuel Brunet, que signava Romano.

Vicens Vives, que havia perdut la guerra i la feina, trobà en la publicació del seu amic gironí una acollida i un ajut econòmic, suposem que limitat, però necessari. I el contingut de *Destino* s'honorà amb la ploma de l'historiador. Algunes de les primeres obres de Vicens van ser editades per Vergés. La seva progressiva acti-

vitat docent i intel·lectual l'allunyà de les pàgines del setmanari.

Manuel Brunet era de Vic. Si el posem a la nòmina dels gironins de *Destino* és pel fet que residia a Figueres. Malgrat que les seves col·laboracions no eren obligadament de temes empordanesos, sempre va reflectir a les pàgines de la publicació el batec cultural i artístic d'aquesta part del país. Esdevingué un dels puntals de *Destino* i va contribuir decisivament a consolidar i prestigiar la nova publicació. Molts dels treballs de Romano eren debatuts, abans i després de veure la llum, a la tertúlia irreplicable de la llibreria Canet, a la Rambla figuerenca, veritable referent en l'àrid panorama cultural de la ciutat en aquells anys. Una vegada més el Diògenes d'en Vergés va encertar a recuperar amb la seva llum el savi Romano.

Josep Maria Gironella va col·laborar puntualment a *Destino* per indicació d'Ignasi Agustí, en el decurs de la tensió entre director i editor pel control del setmanari. És sabut que, finalment, una oferta de molts milions per l'època (1957), cinc i mig exactament, va permetre a Vergés dominar la publicació i l'autor de *Los cipreses creen en Dios* va deixar de col·laborar-hi.

Un gironí que també va trobar acolliment a les pàgines de la publicació va ser Joaquim de Camps i Arboix, de retorn d'un sempre complicat exili. Va fer reportatges i escrits per al setmanari, i també alguns llibres seus excel·lents (recordem *El Tèr* i *Les cases pairals catalanes*) van ser publicats per l'editorial *Destino*.

Entenem que aquesta llista restaria incompleta si hi manqués el corresponçal de *Destino* a Girona, l'autor d'aquelles «Postals» que portaven unes exactes i sensibles pinzellades de la ciutat i comarques a les

Superada l'etapa de Burgos, Vergés volia fer «una revista anglesa, escrita en castellà per a lectors catalans»

pàgines del setmanari. Es tracta del company, en aquesta i d'altres publicacions, Jordi Dalmau i Corominas. Va aportar el batec més gironí al setmanari en uns anys que, segons ell mateix ha escrit, «les noves generacions haurien de conèixer abans d'emetre judicis precipitats»(12). Abans de Dalmau, el corresponsal de *Destino* a Girona va ser Santiago Sobrequés, que signava Santisó.

Certament, moltes altres persones amb vincles directes amb el territori de Girona van publicar al setmanari del senyor Vergés. Només hem intentat apropar-nos al fet periodístic que va suposar *Destino* i al protagonisme decisiu que hi van tenir els gironins, que van fer possible una publicació que «aquest país no ha tornat a tenir. El buit que va deixar segueix».(13)

Josep Vergés i Pontós

El diumenge 22 de juliol de 2001 el temple parroquial de Pontós va ser petit per acollir les moltes persones

que volien retre el seu homenatge a Josep Vergés, que havia escollit aquesta població per compartir residència amb Barcelona. El senyor Vergés hi va viure un quart de segle. La seva masia, de clares inspiracions planianes, no era cap «segona residència», com han esdevingut moltes d'altres d'aquests rodals. Seguia sent una casa més del poble, amb una família resident perfectament integrada a Pontós.

Aquí hi va celebrar el matrimoni Vergés-Coma les seves noces d'or. I tots dos eren uns habituals de les converses a la sortida de la missa dominical, amb els altres veïns.

També en el decurs del mes de setembre es va presentar al santuari de Bell-lloc una acurada exposició fotogràfica en homenatge a l'editor. El fons de l'Arxiu d'Imatges de la Diputació va facilitar el material que permet fer el seguiment de l'apassionada biografia d'aquest palafrugellenc que, en la seva gran aventura editorial, es va saber envoltar de gironins com ell mateix. Josep Vergés havia donat suport

decidit a les reivindicacions dels amics del santuari, amenaçat en els seus vials d'accés, fet que condicionava el futur d'aquest espai de culte i devoció popular. Les pàgines de *Destino*, com es recorda a la mostra, van restar obertes sempre a la justa defensa dels drets seculars dels devots empordanesos.

El senyor Vergés ha fet un llarg camí des de Palafrugell. També ha fet molta feina i ha servit intensament el seu país i la seva cultura, en el sentit més autèntic del terme i del concepte. I ho ha fet sempre amb fidelitat a les fondes arrels gironines i envoltat de gironins. El senyor Vergés era dels que sabien que el més important en la vida i les empreses són les persones, com escriu el seu fill Josep: «El meu pare em va ensenyar a lluitar per la veritat i l'honestedat, perquè la veritat la construïm les persones, no les circumstàncies».

J. Víctor Gay és periodista.

Josep Martinell i Josep Vergés, en l'acte de presentació de la *Revista de Girona* en el centenari de Josep Pla, l'any 1997.

PÈRE DURAN

- (1) «El senyor Vergés de *Destino*». *El País*, 23-11-1997.
- (2) Josep Manuel Lara Bosch, conseller delegat d'Editorial Planeta. *La Vanguardia*, 7-7-2001.
- (3) Ramon Sala i Canadell. *La Comarca d'Olot*, núm. 1.109.
- (4) «Vergés y aquel *Destino*». Article de Llorenç Gomis a *La Vanguardia*, 1-12-1997.
- (5) *La resistencia cultural bajo el franquismo. En tomo a la revista 'Destino' (1957-1961)* Isabel de Cabo. Ediciones Altera. Barcelona, 2001.
- (6) Llorenç Gomis. *La Vanguardia*, 7-7-2001.
- (7) *Les tres vides de 'Destino'*, de Carles Geli i Josep Maria Huertas. Col·legi de Periodistes de Catalunya. Col·lecció Vaixells de Paper. Barcelona, 1990, p. 18-19.
- (8) *Ibidem*, p. 22.
- (9) «Josep Vergés», article de Frederic Suñer a *La Proa*. Palamós, desembre de 1997.
- (10) «El capitán de *Destino*», article de Llorenç Gomis. *La Vanguardia*, 7-7-2001.
- (11) *La Vanguardia*, 1-12-1997.
- (12) «Josep Pla i el setmanari *Destino*», en el llibre *Any Pla a Girona*. Diputació de Girona - Banc Central Hispano. Girona, 1998.
- (13) Llorenç Gomis. *Ibidem*.